

тактичні задачі, слідчий формулює для наступних досліджень більш чіткіші і вужчі задачі. При проведенні досліджень на кожному рівні висновки різних експертів повинні бути досліджені одним експертом, що зведе їх у систему в рамках ситуаційної експертизи.

Усі вказані етапи проявляються і зараз при проведенні одного дослідження. Експерт взаємодіє в ході експертизи зі слідчим, і в залежності від досягнутих на певний час результатів - повідомляє йому факти, що того цікавлять в ході розслідування. Але ж ці відомості отримуються слідчим не процесуально в ході використання консультативної допомоги експерта і тому не мають доказового значення і не дозволяють йому посилаючись на них при прийнятті процесуальних рішень. Вони мають лише орієнтуюче значення для розслідування. Наприклад, якщо при проведенні дослідження факти будуть вказувати на необхідність проведення обшуку, і інших фактів не буде, суд може не затвердити рішення про його проведення.

Отже, на основі викладеного зробимо висновок, що необхідність проведення СКТЕ в "польових" умовах, виділення рівнів комп'ютерно-технічних досліджень за критерієм деталізації питань та складності вирішуваних задач, дослідження всіх фактичних даних, зокрема тих, що встановлюються експертизами, в рамках ситуаційної експертизи одним експертом, що має пізнання в системотехніці,

має практичне значення для ефективного розслідування комп'ютерних злочинів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Россинская Е.Р., Усов А.И. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. -М.: Право и закон, 2001. -416 с.
2. Бандурка О.М. Інтерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: Наук.-практ. посібник. -Харків: Держ. спец. вид-во «Основа», 2003. -332 с.
3. Белкин Р.С. Курс криминалистики. -В 3-х т. -Т.3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. -М.: Юристъ, 1997.
4. Грановский Г.Л. Криминалистическая ситуационная экспертиза места происшествия // Рефераты науч. сообщ. на теорет. семинаре-криминалист. чтениях; 21 апреля 1977 г. -М., 1977. -Вып.16. -С.3-8.
5. Мещеряков В. А. Компьютерно-техническая экспертиза и тактические рекомендации по ее применению // Защита информации. Конфидент. -1999. -№ 6. -С.11-18.
6. Мещеряков В.А. Преступления в сфере компьютерной информации: основы теории и практики расследования. -Воронеж: Изд-во Воронежск. гос. ун-та, 2002. -408 с.

Надійшла до редколегії 11.01.2005

ПАШНЕВ Д.В. ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ, НАЗНАЧЕНИЯ И ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНОЙ КОМПЬЮТЕРНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Предложены некоторые пути усовершенствования процедуры проведения судебных исследований носителей следов компьютерных преступлений.

***

PASHNEV D.V. FEATURES OF PREPARATION, SETTINGS AND CONDUCTING OF COMPUTER FORENSIC

Some ways of improvement procedure of realization judicial researches carriers of traces computer crimes are offered.

УДК 378.147-057.36

В.В. ПОСМЕТНИЙ, канд. юрид. наук

Кримський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Розглянуті окремі елементи професійного навчання працівників органів внутрішніх справ.

Становлення державної служби в органах внутрішніх справ нерозривно пов'язане з удосконаленням системи професійного навчання осіб рядового і начальницького складу. Водночас реальність така, що становлення самої державної служби в органах внутрішніх справ та удосконалення системи підготовки осіб рядового і начальницького складу відбувається в умовах зміни парадигми суспільного розвитку, типу культури, духовно-моральних орієнтирів. За таких умов ефективне функціонування системи відповідного безперервного професійного навчання працівників органів внутрішніх справ є нагальною пробле-

мою та важливим фактором зміцнення суспільного правопорядку, становлення демократичної, соціальної, правової держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою. Поряд з цим варто пам'ятати, що в розробці засад розвитку професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ неможливо обмежуватись тільки рішенням поточних завдань.

Проблеми професійного навчання працівників органів внутрішніх справ були предметом досліджень зокрема М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурки, В.С. Венедиктова, Т.Г. Гриці, І.І. Дядечка, Р.А. Каложного, Я.Ю. Кондратьєва,

І.Г. Кириченко, Ю.Ф. Кравченко, І.М. Шопіної, О.Н. Ярмиша та інших. Однак, демократизація нашого суспільства і відповідно нові вимоги до професійного рівня працівників ОВС підсилюють актуальність обраного напрямку наукового пошуку. Більш того, питання професійного навчання працівників органів внутрішніх справ у переважній більшості наукових праць розглядалися як один із напрямків управління персоналом,

Реформування українського суспільства, перехід до демократичних форм правління, поступова децентралізація державних функцій за умов політичної і соціально-економічної нестабільності, наростання кримінальної активності в країні та прояву у злочинності таких рис та особливостей, як агресивність, цинізм та жорстокість - з необхідністю ставлять питання про високоякісну професійну підготовку кадрового корпусу органів внутрішніх справ. Як вірно, на нашу думку, відзначає Є.В. Охотський, "кадри – це обличчя влади, особливий інструмент ефективного і послідовного здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Від професійної компетентності та діловитості кадрів, їх прогресивних орієнтацій і моралі, активності, здорового прогнозування до самоудосконалення й службового зростання в значній мірі залежать динамізм та результати здійснених перетворень" [1, с.117]. Це особливо необхідно підкреслити зараз, коли кадрова ситуація в органах, структурах та підрозділах внутрішніх справ характеризується як кризова, коли в роботі з персоналом відсутні системність і наукова обґрунтованість. Повною мірою сьогодні все гостріше відчувається потреба опанування сучасними технологіями професійного і посадового розвитку особового складу. Падіння виробництва, розшарування суспільства на класи, збільшення кількості безробітних та інші фактори призвели наше суспільство у глухий кут, внаслідок чого різко загострилась криміногенна обстановка. Населення залякане замовними і безмотивними вбивствами, організованими злочинними угрупованнями, контролем кримінальних структур усіх сфер нашого життя, корумпованими зв'язками частини працівників правоохоронних органів з злочинними елементами. За такого стану більшість постраждалих віддають перевагу тому, щоб зовсім не звертатись в органи внутрішніх справ і правосуддя, бо не вірять в їх ефективність, а також у те, що справедливість візьме верх. Вони побоюються, що у випадку звернення у правоохоронні органи їм стане ще гірше. Саме тому актуальним є питання підготовки кадрів з новим мисленням для системи правоохоронних органів, які не були б виховані на негативних пережитках, володіли новим світоглядом і не уникали боротьби з організованою злочинністю.

Потреба у професійно-посадовому розвитку персоналу органів внутрішніх справ має не абстрактний, а суто конкретний характер і обумовлена реальними факторами. По-перше, професійно-посадовий розвиток особового складу детермінований ускладненням змісту праці і служби в органах внутрішніх справ. Вочевидь, що професіоналізація державної служби в органах, структурах та підрозділах внутрішніх справ, як соціально-організаційне явище, обумовлена якісними і кількісними змінами у змісті та характері праці і характеризується виникненням нових професій та спеціальностей, професійної літератури, професійних спільностей, технологій включення людини в

професійну діяльність, становлення й розвитку її як професіонала правоохоронної справи. У понятті "професіоналізація" відображаються якісні зміни, які зазнають об'єктивовані форми праці (посади, робочі місця, вимоги до людини, її здібності). "Воно розкриває міру зрілості різновидів суспільної практики як професійних видів праці, тобто таких, для виконання яких потрібні спеціально сформовані у людини якості – професійні здібності. У змісті поняття "професіоналізація" віддзеркалюються і зміни, що відбуваються у людини в процесі підготовки її до професійної діяльності, а також під час виконання неко спеціальних операцій (прийомів, дій, рухів), обов'язків, особливостей її поведінки в певних умовах праці" [1, с.53].

По-друге, професійно-посадовий розвиток персоналу обумовлений структурою мотивації осіб рядового і начальницького складу. Наприклад, до працівників органів внутрішніх справ відносяться особи, які прагнуть реалізувати себе у правоохоронній діяльності держави. Інші бачать у цій службі найбільш вдалий спосіб зайняти достойне місце у суспільстві. Треті вбачають можливість вирішити свої матеріальні проблеми, встановити зв'язки з корисними для життя людьми. Означені мотиви виступають руйнівними силами і у професійно-посадовому розвитку осіб рядового та начальницького складу, їх не слід скидати з рахунків. По-третє, професійно-посадовий розвиток персоналу органів внутрішніх справ України обумовлений тимчасовими обмеженнями циклу активного професійного життя людини і постійною потребою органів, структур та підрозділів забезпечувати свій розвиток. Адже інтенсивність, ритмічність, темпи розвитку будь-якої організації і суспільства у цілому залежать не лише від постійного притоку людей, здатних замінити посади в організаційній структурі, але й від можливості зробити роботу краще, ніж виконували її попередники, збільшити особистий професійний досвід, а, відтак і досвід організації. Темпи приросту професійного досвіду персоналу органів, структур та підрозділів внутрішніх справ – це найважливіший фактор її стабільного та динамічного розвитку. Ігнорування цих обставин негативно відбивається на результатах правоохоронної і правозабезпечуючої діяльності, правосвідомості громадян, загалом якості суспільного розвитку.

Найважливішу роль у справі професійного навчання, професійно-посадового розвитку особового складу органів внутрішніх справ "з метою підготовки персоналу до успішного виконання поставлених перед ними завдань" [2, с.141] відіграє відомча система освіти Міністерства внутрішніх справ України. Як слушно зазначено в одному з підручників, у сфері управління: "Одержати високі результати в управлінні організацією можливо лише у випадку, якщо люди, якими ви керуєте, володіють знаннями, уміннями та відповідним настроєм, необхідним для того, щоб їх зусилля були ефективними й результативними. Коли підходящі люди прийняті на роботу, навчання стає основним фактором, забезпечуючим розвиток їх умінь, навичок і установок, необхідних для найкращого виконання роботи. Навчання не уявляється чимось зовнішнім щодо основної функції організації, навпаки, воно відіграє інтегруючу роль у досягненні організацією основних стратегічних цілей. Адже практично кожна організація функціонує у мінливих умовах, вміння й знання людей,

потрібні у діяльності, також змінюються. Освіта і навчання у наші дні повинні бути безперервними” [3, с.288]. По суті таку роль в ОВС покликана і має виконувати багаторівнева система відомчої освіти. Те, що дана система освіти складається з декількох рівнів, цілком узгоджується з принципами світової і національної освітньої парадигми, відповідає сучасній практиці підготовки працівників в різних галузях і сферах суспільного господарства. Наприклад, за думкою О.П. Егоршина, професійна підготовка здійснюється з метою одержання певної професії або спеціальності тим або іншим працівником і обов’язково передбачає різні рівні підготовки [4, с.122].

Багаторівнева відомча система підготовки до продуктивної праці осіб рядового і начальницького складу органів, структур та підрозділів внутрішніх справ органічно, у якості підсистеми, входить до єдиної державної безперервної освіти. Відомча освіта має бути органічною складовою частиною єдиної державної безперервної освітньої системи України, однак на відміну від орієнтації на підготовку фахівців широкого профілю, вона спрямована, перш за все, на якісне кадрове забезпечення конкретних напрямків діяльності органів внутрішніх справ. Відомчі заклади освіти Міністерства внутрішніх справ України в сучасних умовах готують широкий діапазон фахівців для своєї системи: слідчих, оперативних працівників, працівників кадрових апаратів, військових юристів, інженерів пожежної безпеки, практичних психологів і соціологів, економістів, управлінців тощо. Такої думки дотримується і В.С. Венедиктов, який зазначає що вирішенню завдання професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ сприятиме “запровадження безперервної ступеневої та рівневої професійної підготовки, здатної до саморозвитку, такої, що синтезує прогресивний вітчизняний і зарубіжний досвід та новітні наукові досягнення” [5, с.139].

Отже, відомча система підготовки працівників органів внутрішніх справ має свою цільову спрямованість, зміст та характерні риси. Вона виступає як єдина система освітньої діяльності з єдиними вимогами щодо формування змісту навчання, з мережею навчальних закладів, визначених у встановленому порядку, та зі своєю системою управління. Сьогодні становлення цієї системи йде одночасно в двох напрямках. По-перше, становлення системи професійної підготовки Міністерства внутрішніх справ йде шляхом впровадження системності в професійно-освітній процес на базі реалізації єдиної державної політики у сфері правоохоронної державної служби через визначення структури та змісту професійної діяльності осіб рядового та начальницького складу, професійно-кваліфікаційних характеристик посад органів, структур та підрозділів внутрішніх справ, цілей, пріоритетів і принципів відповідного професійного навчання, введення єдиних державних стандартів професійного розвитку та критеріїв оцінки їх досягнення з урахуванням різноманітності тер-

мінів, форм і методів навчання. Саме це має надати системі відомчого професійного навчання визначеність, цілісність, забезпечить безперервність і послідовність навчально-виховного процесу. По-друге, становлення системи професійної підготовки Міністерства внутрішніх справ України йде також по лінії зміцнення керованості діяльності системи, інтеграції, взаємозв’язку та координованості дій всіх навчальних закладів, що здійснюють освітню діяльність у сфері професійного розвитку особового складу органів, структур та підрозділів внутрішніх справ.

Резюмуючи викладене є сенс виокремити основні напрямки професійного навчання й виховання працівників органів, структур та підрозділів внутрішніх справ: 1) професійний, що означає виховання громадянина за духом і справою, виховання патріота та майстра служби, який розуміє роль і місце професіонала - правоохоронця в суспільстві, державі; 2) правовий, тобто кожен має бути юристом-практиком, стражем закону, повинен володіти правовою культурою, розуміти своє місце в правовій системі; 3) духовно-моральний, що означає опанування усією системою моральних аспектів служби; 4) культурно-естетичний, що означає виховання знавця і захисника культурної спадщини; 5) фізичний, де необхідно оволодіння філософської концепцією сили, тобто виховання не “жорстокої” людини, а захисника прав, свобод та законних інтересів учасників відносин.

Наприкінці зазначимо, що у порядку постановки питання, аспекти професійного навчання працівників органів внутрішніх справ є багатоглядними, а отже і потребують подальших теоретичних досліджень та практичних напрацювань. Від вирішення цих питань залежить, як професіоналізм органів внутрішніх справ в цілому, так і окремого працівника системи МВС України, що в подальшому позитивно відобразиться на рівні довіри населення до органів внутрішніх справ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Службная карьера /Под общ. ред. Е.В.Охотского. – М.: Экономика, 1998. –303 с.
2. Шекшня С.В. Управление персоналом современной организации. –М.: ЗАО “Бизнес-школа Интел-Синтез”, 1998. –352 с.
3. Управление персоналом организации: Учебник /Под ред. А.Я. Кабанова. –М.: ИНФРА-М, 1997. –512 с.
4. Егориан А.П. Управление персоналом. –Н. Новгород: НИМБ, 1999. –24 с.
5. Венедиктов В.С. Деякі напрямки методичного забезпечення навчально-виховного процесу в вузах МВС України // Вісник ун-ту внутр. справ. –1998. -№ 1. -С.138-141.

Надійшла до редколегії 12.08.2004

ПОСМЕТНЫЙ В.В. ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ

Рассмотрены отдельные элементы профессионального обучения работников органов внутренних дел.

***

POSMETNYJ V.V. VOCATIONAL TRAINING OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS EMPLOYEES: THE MODERN CONDITION AND DIRECTIONS OF THE FURTHER DEVELOPMENT

Separate elements of vocational training of workers of law-enforcement bodies are considered.